BETWEEN MORAL ACT AND MIMESIS

Ovidiu-Marius BOCŞA
Northern University of Baia Mare

Abstract: This study tries to update a model of approaching the Adornian ethics in two ways:

1) An analysis of the moral fact, as a starting point (logical and structural) - when possible - marked? populated? by mental images and analogies (including in the context of art) and sending towards antecedent, as shown especially in "Minima Moralia" and "Aesthetic theory";

2) A summary of a sufficient number of Adornian "constellations" to justify the search of the relation between art and ethics; Both approaches are still fragmented and provisional, indicating methods of interpretation implied as the relationship between "actual situation found" (E) and "what could be reflected as acceptable" read "estimation"(e) under the term of normativity not recognized by most commentators, even if the author brings us "ante portas" ("in front of the gates"), i.e. bringing qualifications and disqualifications of successive axiological "E" and "e". However, Adorno refuses abstraction, generalization and final rule: even the fact that he holds together further interpretative possibilities, it is an honest attitude to refrain from any approximation, i.e. leaving them in free evolution. If the type of "education after Auschwitz" proposed by Adorno to avoid Barbary, may have a certain resilience, or - that is the question - the "ethical deliberation" and "spontaneous moral response" may involve a release from a certain mimesis (artistic, cultural and ethical), or just by reflexive exercises on self-interest, so that rationality not to "instrumental", but a significant one by potential of the acceptable?

Keywords: moral act, negative dialectics, mimesis, experienţă intelectuală, Adornian Imperative

1.Introducere

Gândirea lui Theodor W. Adorno[1] revine în atenţia exegezei filosofice în faţa provocărilor contemporaneităţii prin efortul adoptării teoriei critice. Având în vedere critica conţinutului normativ al dialecticii negative şi explorarea aspectelor problematice ale relaţiei cu tipul de mimesis[2] în cadrul analizei societăţilor moderne, observăm că identitatea

[1]*Gânditor de mare amplitudine şi profunzime, Adorno (1903-1969) este preocupat nu de construirea universalului, ci de dezvăluirea specificului individual, al singularului şi particularului, pentru aceasta nefiind nevoie de sisteme conceptual dinainre elaborate, ci operând cu modele în direcţia critică şi dialectică. În Dialektik der Aufklärung scrisă împreună cu Max Horkheimer sunt anticipate se anticipează evenimentele petrecute între timp în societăţile modernităţii tîrzii. , După ce ani la rînd a adus obiecţii la filosofia „şcolii de la Frankfurt" , la începutul anilor nouăzeci Joseph Cardinal Ratzinger şi-a schimbat evaluarea*

[2] *Platon întorcea spatele artei ca imitare a realităţii şi întunecare a spiritului, deoarece vedea în ea o "umbră a umbrelor", o copie a lucrurilor, la rândul lor „copii imperfecte a unor modele ideale".Pentru Aristotel, arta ca imitaţie, avea o forţă mai mare generalizare decât a ştiinţei şi o mai profundă esenţializare decât a istoriei. Ca*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

experienţei în "lumea vieţii" ce posedă o continuitate internă, prezintă aspecte ale degradării (Adorno şi Horkheimer)[3], depersonalizării (Max Scheler)[4] şi pierderii autenticităţii (Heidegger)[5]. Se observă că pentru începutul acestui mileniu, teoriile contemporane ale

---

imitaţie superioară a realităţii , o restituie transfigurată , între limitele necesarului şi verosimilului. Vezi şi: http://en.wikipedia.org/wiki/Mimesis.

[3] *Theodor Adorno (1992) 'The Position of the Narrator in the Contemporary Novel', Notes to Literature, tr. Shierry Nicholsen, vol. 2, p. 31. New York: Columbia University Press.În privinţa relaţiei subiect-obiect,vezi şi Teoria estetică 232-249*

4 Max Scheler (1874-1928), descrie notele pozitive şi negative legate de valori, ca "ceva dat în relaţia fiinţării", încluzând şi posibilitatea devenirii întru ceea ce s-ar cuveni să fie. Spre deosebire de modul descrierii spiritului capitalismului la Max Weber, ca sistem economic, Scheler pune problema configurării lumii. Scheler se referă la imposibilitatea definirii fiinţei umane (GW III, The Idea of the Human Being, 186) .Omul rămâne recognoscibil, dar nu ca lucru, ci ca devenire-întru, o fiinţă a auto-transcederii în calitate de homo faber, zoon politikon (supus evoluţiei darwiniene) şi "homo religious"(din perspective iudeo-creştină).Nemaiprivindu-l ca substanţă, Scheler îl consideră din perspectiva manifestării vieţii (Lebensdrang) şi ca spirit (Geist), în distincţia dintre factori reali şi ideali . Dorinţa e o expresie (calitate) latentă a spiritului. Mişcarea spiritului are loc în spaţiul valorii. Valoarea oarbă a solicitării (impulsului vieţii) e motivată doar de o mai mare împlinire, în vreme ce spiritul este motivat de binele structurat de agape, o formă a iubirii caritabile, capabilă de sacrificiu de sine. Calitatea spiritului de a se situa în deschisul lumii, îi dă posibilitatea contempaţiei şi trecerii dincolo de condiţionările date. Baza lumii (Weltgrund) în viziunea lui Scheler ţine de natura fiinţei umane şi momentelor solicitării (impulsului) vieţii şi răspunsul spiritului, un tip nou de dualism (diferit de cel cartezian spirit-corp), păstrând cel puţin o întrebare neelucidată referitoare la posibilitatea interacţionării dintre spirit şi viaţă, când viaţa pare oarbă, iar spiritul lipsit de putere. Prin experienţa proprie de viaţă, cuprinsă între formele date de iubire -erosul vieţii şi agaepe pentru spirit-, persoana se exprimă prin actele sale. Pierderea posibilităţii de a acţiona după propriile disponibilităţi, lucru ce se întâmplă în societăţile moderne în care totul pare mediat prin propagandă, persuasiune şi standardizare duce la fenomenul numit "depersonalizare". http://me-artikel.blogspot.ro/2010/11/max-value-ethics-scheler.html. *Vezi şi: http://plato.stanford.edu/entries/scheler/; http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Scheler.*

[5] *http://mikejohnduff.blogspot.ro/2007/07/authenticity-and-inauthenticity.html*

Din punct de vedere heideggerian, aspectul genuin nefiind definitoriu pentru tipul de autenticitate după cum nu ţine seama nici de tradiţia metafizică ce priveşte adevărul drept corespondenţă sau o relaţie mimetică între ceea ce este şi percepţia asociată ca aproximare, s-ar cuveni să privim omul în poziţia sa de "aruncat-în-lume": nepregătit şi totuşi fiind co-participativ la existenţă (cofiinţâd ca Mitzein) şi interpretativ, reflexiv asupra lumesculuı. Indiferent de termenii în care se află cu propriul sine, ca şi în relaţia cu celălalt (oglindire, schimb, iubire,ură etc.), lumea nu este doar ceea ce Dasein încearcă să înţeleagă, şi poate reuşeşte transformându-şi existenţialitatea în ceva cu sens, dar nu sinele. (Being and Time I.5.31, 184-6) .Omul nu este şi nu poate rămâne un "ustensil", în cadrul tehnicităţii de care se lasă dominat: " Şi pe deasupra, un om se naşte dintr-un alt om,iar nu un pat din alt pat".(Ibidem, Despre Physis la Aristotel, p.259:288).De fapt cele două atitudini apar destul de clare: fie transfigurarea de sine şi păstrarea lumii cum este, fie încercarea de a schimba lumea în iluzia schimbării de sine. "Dar omul se rătăceşte…Libertatea sa, conceputǎ pornind de la ec-sistenţa in-sistentă a Dasein-ului, este esenţa adevărului (în sensul corectitudinii punerii-în-faţă)numai pentru că ea… provine din guvernarea misterului în spaţiul rătăcirii". (Martin Heidegger,Repere pe drumul gândirii, Despre esenţa adevărului.p.155:198) Un mod de inautenticitate în sens heideggerian, se referă la faptul că uităm, nu ştim, sau nu ne mai interesează "ce este fiinţarea în întregul ei". Ne considerăm doar pe noi importanţi în această fiinţare."Fără originara stare-de- revelare a Nimicului nu există nici identitate de sine (Selbstein) şi nici libertate."(Ibidem."Ce este Metafizica ?" p.44-115).Ca şi în cazul Eclesiastului recunoaştem teama (pe care societăţile moderne o ascund: "Unul din locurile în care tăcerea se manifestă în chip esenţial este teama înţeleasă ca spaima pe care abisul Nimicului o trezeşte în om. Nimicul ca Altul în raport cu fiinţarea, este vălul fiinţei."(Ibidem.Postfaţă la "Ce este Metafizica?" p.289-312). Alături de angoasa omului contemporan, neliniştea se dovedeşte a fi una întemeiată căci "categoria de persoană, nu mai puţin decât aceea de obiect,

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

esteticii, culturii, ştiinţelor spiritului şi raţionalităţii regăsesc resurse valoroase în scrierile adorniene. Tot ceea ce a scris este impregnat de profunda compasiune în faţa suferinţei pe care el însuşi a cunoscut-o şi prin a cărui „ciob în chip de lupă" priveşte detaliile într-o juxtapunere în care sunt surprinse luminile şi umbrele, contradicţiile şi corelaţiile lumii vieţii.

2.Faptul moral la Theodor W. Adorno

Faptul moral[6] se constituie într-un context ce poate fi intuit şi estimat ca atare, prin fixarea unor repere, faţă de care ne putem raporta, în cadrul unei reţele sau a unui model ce suportă analogii şi exemplificări ce nu neglijează aspectele şi situaţiile individuale. Raportarea presupune prioritar o sferă a lumii vieţii cu interacţiuni între diverse secţiuni ale ei, componente sau factori care pot fi numiţi cu precauţie (deocamdată, într-o primă aproximaţie) ca fiind: **Subiectul** (persoana situată la un nivel dat al conştiinţei), **normele** (principiile construite la un anumit stadiu istoric, concentrând experienţa specifică), **estimarea** (aprecierea, sau posibilitatea analogiei experienţei de situare), **valorile** (percepute ca atare) şi **relaţiile** (modalităţile de interacţionare între indivizi, respectiv între individ şi conştiinţa sa) şi **manifestarea morală**. Subiectul[7] este factorul intenţional, decizional (de presupus drept "condiţional optativ", respectiv "teleologic"), cu alte cuvinte cel care prin situarea sa (interioară sau exterioară faţă de ceilalţi factori), acţionează într-un anumit fel, mod pe care îl motivează şi justifică în chip personal[8]. Precauţia în privinţa prezentării subiectului prin atributele de mai sus, presupune adăugarea unui comentariu şi a unor referinţe de completare a unor intuiţii de reprezentare. Complexitatea problemei ţine de "mitologii" asociate fie şi gestului indicării a ceea ce numim "subiect" (ca un "fiind privilegiat", Dasein[9]

---

*ratează şi împiedcă totodată accesul la ceea ce este esenţial în ec-sistenţa situată pe planul Istoriei fiinţei..." (Ibidem.Scrisoare despre Umanism. p309-327) . Prin accesul sau lipsa lui la deschiderea luminătoare a fiinţei, omul şi societatea modernă îşi trasează destinul. "Poate că semnul distinctiv al acestei vârste a lumii constă în lipsa de acces la dimensiunea nevătămării."(*Ibidem. Scrisoare despre Umanism. p.330-351, respectiv p.331-352).

[6] *Avem în vedere analogia cu faptul social (la Durkheim) presupunând o reprezentare, care să-i confere o consistenţă în cadrul unei reţele de modelare. Într-o primă aproximare, Adorno are în vedere aspectul specific individual. Cu „Diviziunea muncii în societate", Durkheim observa în 1886 că "faptele morale" sunt condiţionate de "starea societăţii" în care apar. În acelaşi context poate fi descris şi "faptul moral", despre care vorbeşte într-o prelegere adresată Societăţii franceze de filosofie (1906). Se păstrează o anumită ambiguitate între aspectele descriptive şi cele normative, datorită lunecării în dimensiunea subiectivă unde experienţa morală dă formă încredinţării legate de judecăţile practice.*

[7] *Aversiunea lui Adorno împotriva subiectului colectiv este însoţită de opoziţia activă şi continuă faţă de totalitarisme de orice fel (în special tipurile care au generat marile nenorociri ale omenirii: fascismul şi comunismul, tipul Stalinist, etc. în sensul minimalizării extreme a individului în raport cu clasa socială, grup sau societate în care şi pentru care poate fi sacrificat).Vezi:Susan Buck-Morss, Origin of Negative Dialectics,ch.5 A Logic of disintegration:The Pole of Subjectivity.The Individual as Subject of Experience. p.82*

[8] *Modul personal de a fi, sau persoana se manifestă şi justifică prin fapte, acţiuni în sesul lui Max Scheler, al cărui răspuns derivă din reinterpretarea fenomenologică a intenţionalităţii. Critica pe care o aduce societăţii se referă la depersonalizarea acesteia.Persoana nu este un lucru şi nici ceva transformabil în obiect, ci spaţiul faptelor libere. Reificarea peroanei este explicată prin metafora celei de-a treia gorgone, Meduza, care împietreşte când se priveşte pe sine ca obiect.*

[9] *Pentru Heidegger din "Fiinţă şi timp", subiectul este fiinţa privilegiată Dasein care se exprimă prin participarea la fiinţare şi posibilitatea punerii întrebărilor referitoare la fiinţă, la accesul în spaţiul luminator ,*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

cunoscător, estimator etc.), şi ne gândim la om (şi chiar mai mult de atât, la om ca "măsură a tuturor lucrurilor"), ca individ sau ca persoană. Cu fiecare nouă atribuire sau încercare de indicare a referentului, demersul devine tot mai anevoios, pentru că de fapt subiectul nu este nici individual nici colectiv, nu este nici "măsura tuturor lucrurilor"[10], iar ca persoană (interioară sau exterioară) doar Max Scheler[11] l-ar fi înţeles mai bine, recognoscibil la Hans Jonas[12] ca "fiinţă biologică", iar la Adorno ca "experienţă intelectuală" unică. Este vorba despre o experienţă ce face posibilă acceptarea subiectului în forme de intermediere între subiectivitate şi obiectivitate după principiul adornian al non-identităţii. Afinităţile de gândire în această direcţie este remarcabilă la autorii menţionaţi. În modelul adornian, subiectul poate exprima şi este purtătorul formelor manifestării morale, estimată în raport cu normele, care la rândul lor ţin de un cumul de experienţă cu orientare afectivă spre aceasta (în sensul special descris de Jung prin termenul feeling, ce corespunde unui termen heideggerian desemnând

---

la depăşirea angoasei în faţa Nimicului şi la regăsirea de sine dincolo sau dincoace de lumescul în care uneori se manifestă sacrul.

[10] *Georg Lukacs, în "History and Cass Consciousness"(Istoria şi conştiinţa de clasă), considera că individul nu poate deveni niciodată măsura tuturor lucrurilor, ci doar clasa poate să se refere la întregul realităţii în modul practicii revolutionare.Opunându-se ideii diminuării importanţei individului şi sacrificării sale (capitol întristător al istoriei, indicând practica înjosirii, umilirii şi excluderii), Adorno încearcă să redea demnitatea individului prin păstrarea situaţiei care îl cuprinde, cu contradicţiile, luminile şi umbrele realităţii. Adorno a fost atras filosofia hegeliană al cărui spirit absolut (Geist) era chintesenţa spiritului colectiv, dar a revenit la Kant purtând ecoul timpuriu al lui Ernst Bloch: "lăsaţi pe Kant să ardă în gândirea lui Hegel…"*

[11]*Max Ferdinand Scheler (1874 -1928) fenomenolog, etician şi antropolog este preocupat de ceea ce devine omul pentru zilele noastre în procesul expansiv al realităţii într-o deschidere diferită de cea romantică a lui Max Weber şi Oswald Spengler, respingând deopotrivă "cuşca de fier" şi disperarea "desvrăjirii", crezând cu tărie ,asemenea lui Adorno în potenţialul uman şi în valoarea cea mai înaltă, eterna iubire manifestată în actele libere şi responsabile.Pentru Scheler, persoana este indicată (Formalism in Ethics and Non-Formal Ethics of Values) drept"unitate esenţială şi concretă a fiinţei faptelor de diferite esenţe". Regăsim în bună măsură, sfera stratificată a realităţii lui Nikolai Hartmann. Scheler consideră că "ceea ce este dat", ţine doar de "privirea şi experimentarea faptului însuşi" iar esenţele nu sunt date unui observator exterior care să nu aibă legătură cu faptul însuşi.Atitudinea specială (Geisteshaltung) este deopotrivă morală)întemeiată pe iubire)şi constă în "dispoziţia spiritului" sau " postura spirituală") a filosofului este extreme de importantă privirii şi deschiderii faţă de faptele fenomenologice.În acest sens gândirea devine "un moment determinat de iubire a sinelui interior personal din fiinţa finită orientată spre participarea la realitatea esenţială a tuturor posibilelor" cf. Max Scheler, On the Eternal in Man, "The Essence of Philosophy and the Moral Preconditions of Philosophical Knowledge" trans. Bernard Noble (New York: Harper & Brothers, 1960), p.74: "a love-determined movement of the inmost personal self of a finite being toward participation in the essential reality of all possibles." Momentul indicat de Scheler descrie participarea esenţei prime la toate esenţele (Urwesen) prin actul iubirii şi interiorizarea acestei esenţe prime. Ibid, On the Eternal in Man, "The Essence of Philosophy and the Moral Preconditions of Philosophical Knowledge" trans. Bernard Noble (New York: Harper & Brothers, 1960), p. 75 Scheler.*

[12] *Hans Jonas (1903- 1993) este cel care enunţă Imperativul Responsabilităţii (The Imperative of Responsibility,1979) : Acţionează în aşa fel, încât efectele acţiunii tale să fie compatibile continuităţii formei genuine a vieţii ("Act so that the effects of your action are compatible with the permanence of genuine human life"). Descriind fenomenul vieţii (Phenomenon of Life) insistă asupra evoluţiei omului, care este călăuzit încă de impulsuri afective,volitive şi reflective ce împreună, în varietatea lor exprimă intenţionalitatea,dar şi nivelul situării morale în selecţia şi păstrarea semnificaţiei acceptabilului. Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Hans_Joas*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

tocmai "orientarea"). La Hegel subiectul este prefigurat ontic[13] şi se constituie la întâlnirea subiectivităţii cu obiectivitatea, ca unitate şi sinteză, iar exterioritatea reciprocă ţine deja de un fel de iraţionalitate. Pentru Faucault ca şi pentru Hegel omul ca "individ izolat" este o reprezentare a înstrăinării omului, iar eul este expresia reificată a conştiinţei în cadrul altei conştiinţe, adică situaţia când eu devin obiect pentru celălalt, obiect al gândirii sale. Percepţia şi manifestarea ei se deteriorează când sunt tratat ca un obiect oarecare. Totuşi predispoziţia noastră egocentristă rămâne că celălalt (om, lucru, fenomen, cuvânt, simbol, semnificaţie) este la un moment dat obiectul gândirii noaste, fără de care nici n-ar fi, lucru ce n-ar presupune reciprocitatea, fapt intuit şi de gestul privirii la Sartre.[14] Adorno a observat că în gândirea kantiană "Eul trebuie mereu menţionat…", dar reflectând asupra noţiunii kantiene de "individ spontan", "subiect cunoscător", el i-a transformat complet funcţia filosofică. Kant menţiona că subiectul nu poate avea experienţa obiectului în sine, ci doar în modul structurat de forme şi categorii subiective, adică ceva în mod esenţial identic cu subiectul.[15] Conceptul de experienţă la Adorno, în opinia lui Susan Buck-Morss, "întoarce polaritatea relaţiei dintre subiect şi obiect, adică îi va da o turnură axială astfel încât non-identitatea să fie adevărata bază a cunoaşterii. Analizând subiectul kantian, Adorno menţiona că nu era suficient de individualizat."[16] În căutarea adevărului, Adorno precizează metoda: "Cine doreşte să afle adevărul despre viaţa nemijlocită trebuie să-i cerceteze faţa alienată şi, odată cu ea, forţele obiective ce determină existenţa individual până în zonele ei cele mai intime."[17] Faptele morale apar într-o dialectică a descrierii deopotrivă dinăuntru şi din afara spaţiului lor, cu

---

[13] *Distincţia hedeggeriană dintre ontic şi ontologic se referă la două nivele de analiză a fiinţei privilegiate , Dasein. Nivelul ontic se referă la aspectul concret, specific, local şi factual numit "existentiell". Nivelul ontologic se referă la structura profundă a instanţierii ontice din descrierea fenomenologică adică "existenţial" (în determinaţiile de existenţialitate,facticitate şi cădere). Dasein este atât ontic (ca entitate), cât şi ontologic (singura entitate ce se întreabă despre Fiinţă).*

[14] *În "Fiinţa şi neantul", Sartre încearcă să înţeleagă pe celălalt ca subiect, dar simpla reflectare duce la solipsism, situaţie în care toţi ceilalţi ar fi doar reflecţii, reprezentări. Atribuirea subiectivităţii altuia, ca o extensie a propriei experienţe cu sine, nu este suficientă pentru titlul de subiect în ţesătura relaţiilor personale şi sociale.Un răspuns ţine de gestul evidenţierii sau anulării prin intermediul privirii. Altul ca subiect nu este cunoscut prin sine, ci ca o perturbare a sa într-un spaţiu al confruntării cu realitatea; sentimentul asociat al percepţiei ţine de efectul constatării de sine şi deschide un spaţiu exterior între persoane, unde dialogul devine posibil, ca reciprocitate contingentă adică a fiindului-pentru-alţii (deosebit de fiindul-ca-alţii, care nu e intersubiectivitate decât prin imitaţie) cu etica cuprinsă, relevantă pentru relaţia noastră cu spaţiul public. Fiindul-pentru-alţii "reprezintă negarea oricărei totalităţi sintetice", dar şi spaţiul de dezbinare între indivizi .*

[15] *Vezi: Susan Buck-Morss , p.83*

[16] *Ibid. Din perspectiva principiului de schimb burghez privind producerea comodităţii, concepţia kantiană era formală şi abstractă.Universalitatea subiectului transcendental ignora particularitatea istorică făcând posibilă interschimbabilitatea fiecărui subiect, aşadar nu era individualizat deloc. Adorno a criticat subiectul kantian ca fiind lipsit de istorie, identic şi transcendental, or din perspective adorniană subiectul este purtător de istorie cu schimbări şi forme ce pot fi arătate şi asumate. La Horkheimer, subiectul este mai concret discutat în sensul că nu este gândit prin el însuşi ,ci mereu doar persoana particulară, în care întreg sistemul social joacă un rol. Subiectul experienţei fenomenologice exista în mod empiric material şi tranzitoriu a fiinţei umane nu doar spirit dar şi corp uman , o parte a naturii (Stuck of Natur). Era tema lui Feuerbach pe care Institutul de ştiinţe sociale şi Adorno o luau încă în seamă în 1930, cu înţelesul că scopul societăţii era fericirea senzuală (sinnliche Gluch). Pentru Adorno ca şi pentru Horkheimer se punea însă problema recunoşterii realităţii suferinţei umane…*

[17] *Theodor W. Adorno,Minima moralia (trad.Andrei Corbea),Bucureşti,Art.2007,p.21*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

istoria relaţiilor întrezărite, cu necesitatea reconcilierii şi refuzul răspunsului general în favoarea împlinirii acestuia prin recunoaşterea acceptabilului tocmai datorită contrastului pe care îl aduce cortelativul acestuia. Prin notarea unor cadre de reper încerc să delimitez atât obiectul cât şi aria analizelor pentru Minima moralia. Orientând metodic analiza, urmând ca enunţurile selectate să fie re-validate concret, iau ca punct de plecare "faptul moral" cu parametrii săi constitutivi: Subiectul (S),valorile (V), relaţii (R), manifestări (M), norme (N) şi principii (P). De la oricare componentă s-ar pleca se ajunge la unitatea lor, la posibilitatea reconfirmării. În felul acesta se reconstituie analogii, desprinse din concatenarea lor, subliniind aspectul individual al situaţiei şi constelaţii asociate individuaţiei.

O tabelare pare iluzorie şi totuşi, ea ţine de lectura constructivă, activă, de regăsire a coerenţei şi rearanjare sintetică (anti-stilistică), de decodare, intuire şi estimare a elementelor faptului moral:

Imagine mental /titlu sau nr. aforism ex. DEDICAŢIE şi apreciere (A)	**Individ (SC) Raport conştiinţa de sine şi faţă de ceilalţi, sistem social (incadrare)**	**Relaţii (R) Raportarea celorlalţi la S**		**Valoare (V) (referenţială)**	**Manifestare (M)**	**Norme (N) Principii (P)**
Trista ştiinţă (morala)	domeniu al filosofiei	Percepţia celorlalţi	Sentimente asociate	doctrina despre viaţa corectă	transformarea relaţiilor de producţie depinde de ceea ce se petrece în "sfera consum."	Cine doreste adevarul despre viaţa nemijlocită trebuie să cerceteze viaţa alienată şi forţele obiective ce determină existenţa individuală până în zonele cele mai intime
despre personaje prinse în angrenaj	metodă	afacere privată	desconsiderare intelectuală	oamenii nu sunt totalmente incadraţi în ordinea dată	simplă oglindire a producţiei şi caricatură a vieţii adevărate	
marionete privite ca şi cum de acţiunea acestor	arbitrar sentenţios	teritoriu genuin al consumului	lipsa autonomiei şi substanţei	virtutea contradicţiei conştiinţei cu producţia	în conştiinţa şi inconştientul	

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

personaje ar mai depinde ceva					individului	
A1.Das Leben lebt nicht	pericolul uitării:eşecul istoric al raţiunii pecetluit de oroarea Auschwitz	remorcă a procesului de prod.	inversarea scopurilor cu mijloacele	exigenţa totalităţii proprie sistemului ce nu tolerează situarea în afara sa dar se şi revoltă	fidelitatea faţă de propriul nivel de conştiinţă şi experienţă tinde să degenereze în infidelitate	
A2.Where everything is bad it must be good to know the worst	disoluţia subiectului în obiectivitatea masivă, fără a fi altul condamnat de istorie,cel care este pentru sine ,dar nu mai este în sine	relaţia retrogradării vieţii de producţie privirea asupra vieţii a glisat către ideologie	suspiciunea asupra vieţii-quiproquo absurd	aforismele îşi propun "să considere esenţial tocmai ceea ce dispare" să privească nu doar înăuntrul conţinutului imanent ci şi … deasupra	refuzul de a ceea ce individual transcede şi să spună pe nume adevăratei sale substanţe	În era declinului său,individul contribuie prin eperienţa acumulată şi prin ceea ce stă să i se întâmple la o cunoaştere pe care o mascase atâta vreme cât ,în calitate de categorie dominant , fusese interpretat într-o manieră consecvent pozitivă
3.Avalanche, veux-tu m`emporter dans ta chute	reflecţia subiectivă împotriva sinelui e anacronică şi sentimentală	mincinoasă, vinovată		Viaţa spiritului îşi câştigă adevărul doar prin aceea că se regăseşte pe sine în sfâşiere absolută	împotriva unui fiind-pentru-sine al subiectivităţii	

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

Imagine mentală 100 inclusiv mnemotehnic şi apreciere (A)	**Individ (SC)** **Raport**	**Relaţii (R) Raportarea celorlalţi la S**		**Valoare (V)** **(referenţială)**	**Manifestare (M)**	**Norme (N) Principii (P)**
Sur l`eau Evoluţia integrată în totalitatea dominant de cuantificare e ostilă diferenţierii calitative	inevitabila întrebare	idealul social-democrat al personalităţii	nuanţa dezgustătoare,brutală a răspunsului	**ţelul societăţii emancipate ?**	Răspunsurile glisează de la împlinirea posibilităţilor umane până la bogăţia vieţii	E necesară emancipare de sub dominaţie : există linii de refugiu din calea intensificării producţiei şi reflectării ei umane Societatea a cărei cătuşe au căzut ar putea să-şi aducă aminte că forţele
Parte a spiritului bughez ce permite evoluţia doar dintr-o parte anume	fetişismul aduce cu sine în societatea burgheză inhibiţie, neputinţă,sterilitatea repetabilului	a trăi viaţa din plin	oamenii dezinhibaţi nu sunt cei mai plăcuţi şi nici măcar cei mai liberi	dinamism şi anistoricitate	idealul omului dezinhibat, energic, creator invadat de fetişismul mărfii	
Societatea emancipată ca emancipare de sub dominaţia totalităţii	presupoziţia naivă că tendinţa evoluţiei ar fi intensifi	nimeni să nu mai rabde de foame	tandru e cel mai brutal dintre răspunsuri	reflex anthropologic al legilor de producţie	proclamarea violenţei sociale ca parte inevitabilă	

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

	carea producţiei					de producţie nu sunt cel din urmă substrat al omului şi că acestea îi dau forma adaptată istoriceşte la producţia de mărfuri
Extensia sălbatică a socialului sub masca naturii universale	teama de colectivitatea ca furie oarbă	stare de lucru definibilă în funcţie de nevoile umane	disconfort	conceptual burghez de natură (activităţi descătuşate, procreaţie neântreruptă, lăcomie	într-un comportament constituit după modelul producţiei ca scop în sine	
Poate că societatea adevărată se va sătura de dezvoltare	societatea în libertatea ei va lăsa loc şi unor posibilităţi neconsumate	dar societatea dă buzna,sub imperiul unor constrângeri demente peste planete de departe	plăcerea afectată de schema actual separată de activism,planificare,voinţa de aservire a celorlalţi	rien faire comme un bête, a pluti pe ape şi a privi liniştit cerul,fără dorinţa de mai bine	a refuza reificarea	Ar fi necesar un echilibru omenos între forţele de producţie şi relaţiile de producţie
Spectatorii de pe margine	contribuţie la intenţia detaşării	fragilitate	circunspect	Detaşarea de dominaţie şi aservire	a căuta un echilibru	

Concluzie:1.Oamenii ar trebui să înveţe din greşelile făcute: "Gândul aşteaptă clipa când, într-o bună zi, amintirea a ceea ce nu s-a împlinit îl va trezi din somn şi se va transforma în lecţie de filosofie."[18]

3. Despre "mimesis"

[18] *MM p.96*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

Conceptul de **mimesis** la Adorno, este prins şi el în clar-obscurul dialecticii negative: nu se defineşte ca imitaţie, dar nici nu evită recunoaşterea ambiguităţii în activitatea subiectului ce se automodelează după un model. Ca şi înaintaşii lui, în cunoaştere de cauză, selectează situaţii individuale, exemplifică la nivel cultural, artistic, etic şi epistemologic ipostaze şi diferenţe subtile dintre tipuri de imitaţii şi analogii ale unui "mimesis" acceptabil (reperabil la nivelul bunului simţ) în contrast cu inacceptabilul. Sensul primului tip de mimesis se referă la structura acceptabilului, iar al doilea, ca model adaptiv şi corelativ al conduitei, în măsura de a putea fi păstrat. Într-un anume fel (adunând aspectele valoroase ale conştiinţei epocii sale, a personalităţilor ce l-au influenţat) în chip vădit îşi modelează stilul dialectic pe urmele unui mimesis (sensul epocii: de a se face pe sine similar celorlalţi) prezent la Walter Benjamin, căruia îi opune nevoia adevărului de a păstra libertatea individualul fără a-l sacrifica nici măcar unui sens al binelui (presupus vremelnic). Pentru diverse nivele (social, politic, etic etc.), se poate stabili o analogie cu situaţia artei, în cadrul căreia se afirmă frumosul ca prefigurare a aspectelor şi secvenţelor naturalului absorbit în omenesc (cu impulsurile afective ce ne orientează spre acestea, într-o atracţie a plăcutului. În cazul moralei, din perspectiva adornianã: "Nu este nici o cale corectă de a trăi o viaţă falsă"[19].

Am spune concis, cu cuvintele noastre, că fără presupoziţia respectului vieţii, toate celelalte îşi pierd sensul. Doar în acceptabilul individual recunoscut (onest şi fără constrângeri) de fiecare, s-ar putea căuta un bine care n-ar trebui să pretindă sacrificii pentru a fi asimilat. Dialectica negativă se dezvoltă prin juxtapunerea unor situaţii reale.

I.Teza1: Binele (explicit: Viaţa bună) nu este de găsit, datorită situaţiei sau atitudinii ce limitează căutarea lui:

I.1-La nivel intelectual (când teoretizarea apare ca "afacere", i se asociază invidia, resentimentul, îndoiala asupra bunei-credinţe şi pedeapsa asimilării cu diletantismul etic)[20];

1.2 -La nivelul expunerii ("Grădina publică"… fie ca ceva comun, ca spectacol al unei stări de bine îndoielnice ce încurajează căutarea ,privirea cel puţin ca "marfă","monedă de schimb",interes-propriu, prescripţie, restricţie, ori sancţiune a realului)[21];

1.3 -La nivelul adaptării (intermediere iluzorie între conştiinţa morală şi moralitate)[22] ;

MM 1.4.-La nivelul experienţei individuale întristătoare (nn.prin lipsa iubirii, confirmare a solitudinii, a nevoii împărtăşirii eului) [23].

1.5.-Totuşi rămâne vaga impresie a binelui, a faptului moral , fie şi prin corelativul său[24]: Diagnostic: chiar şi când "nu mai e nimic inocent în lume" ,chiar dacă neîncrederea se distribuie în toate, rămâne măcar gestul privirii, căutarea, credinţa.[25]

[19] *MM 39 'There is no way of living a false life correctly' ['Es gibt kein richtiges Leben im Falschen' (GS 4 p.43)].*
[20] *Ibidem,p.29-30*
[21] *Ibidem,30-31*
[22] *Ibidem,31-32*
[23] *Ibidem.33-34*
[24] *n.n: nu neapărat al contrariului,al negativului;*
[25] *Ibidem.34-35*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

1.6. Antiteza : Ar fi de găsit (şi e accesibil) un fel de bine, deja întrezărit în solitudinea rezistenţei, empatie, apropierea de suferinţele celorlalţi, o solidaritate măcar interioară, dar şi acesta poate cădea în derizoriu, prin păcatul mândriei sau al ideologiei în interes propriu.

Soluţia /Sinteza: ”A nu abuza de propria existenţă”.[26]

I.7-I.17 Sinteza: Anumite determinaţii incompatibile binelui (în percepţia bunului simţ) persistă în “dialectica tactului” (I.16) ca soluţie salvatoare pentru relaţia dintre alienaţi : resemnarea, renunţarea la pasiune, la nemijlocirea între fiinţe, la fericirea de nimic umbrită, sau prin adaptare la progresul inuman şi degenerarea subiectului).[27]

Precarităţile unui bine acceptabil , ţin de aspecte ce pot fi sesizate,[28] de unde ar putea fi dedusă şi o etică a rezistenţei în faţa concretului cotidian:

I.7 -Intelectualii sunt şi ei oameni (oglindă pentru ceilalţi, dar şi pentru ei înşişi, adesea umiliţi in ipostaza ruşinoasă şi nedemnă de “solicitanţi în concurenţă”)[29]

I.8 -Neacceptarea normelor (nici a celor provenite din educaţie) pot degrada modelul cultural. Conştiinţa ca formă de rezistenţă ţine de reprezentarea unei societăţi drepte şi a cetăţenilor ei, iar acolo unde determinaţiile lor se estompează prinde contur periferia civilizaţiei: barbaria,violenţa, incultura, frivolitatea, familaritatea grosieră, lipsa de politeţe.[30]

I.9 -Amoralismul minciunii ţine de faptul că lezează adevărul sacrosanct. Între “conştiinţa impusă cu biciul “ pe de o parte şi “credinţa şi cinstea” pe de alta se află un hiatus desemnat ruşinii spre atenuarea minciunii. Dacă nimeni nu crede pe nimeni, şi fiecăruia îi este indiferent ce se crede despre el, între oameni se răspândeşte răceala, indiferenţa, nepăsarea, neruşinarea, lipsa de pietate.[31]

I.10 -Responsabilitatea reciprocă asumată liber ar defini o căsnicie cumsecade dincolo de constrângerile fuziunii de interese[32]

I.11-Există o profanare prin expunere. Intimitatea dintre oameni înseamnă indulgenţă, toleranţă,refugiu pentru însuşirile fiecăruia.Universalul se înfăţişează la divorţ ca stigmat al particularului în cazul eşecului căsniciei.[33]

I.12-Răsturnarea valorilor are loc şi în sfera erosului.[34]

I.13-Fiecare intelectual în emigraţie este mutilat, măsura lucrurilor este alterată.Salvatoare ar fi încercarea conştiinţei de a se retrage de la violenţa orbirii.[35]

I.14-Reglementări sufocante ale sferei private.Ataşament încăpăţânat faţă de interesul propriu şi furia de a nu-l putea asigura. Degradarea independenţei, statorniciei, previziunii…[36]

---

[26] *Ibidem.35-37*

[27] *Ibidem.37-51*

[28] *N.n. Prevenirea aglomerării acestor situaţii negative concrete, evitarea lor ,căutarea permanentă a unor soluţii ale acceptabilului ar putea fi deprinderi ce ţin de o altă spontaneitate. nn.Dar acestea nu sunt opţiunile adorniene ci posibile determinaţii ale unui background recognoscibil şi astăzi, de unde actualitatea acestui jurnal al conştiinţei.*

[29] *Ibidem,37-38*

[30] *Ibidem,38-39*

[31] *MM. pp.39-40*

[32] *MM.pp.40*

[33] *MM.pp.40-41*

[34] *MM.pp.42*

[35] *MM.pp.42-44*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

I.15 -Zgărcenia ca pasiunea de a nu-ţi permite nimic (nici ţie nici altuia) şi cea de a nu fi nimic rea scump pentru sine şi prea scump pentru alţii, schimb avantajos inclusiv în daruri.[37]

I.16 Dialectica tactului (în sensul ei negativ):[38] -În "Anii de drumeţie" se întrevede soluţia salvatoare pentru oameni alienaţi: -resemnarea, renunţarea la apropiere, pasiune şi fericirea de nimic umbrită.

A.Tactul ca (percepţie)

a) eliberare din constrângerile absolutismului;

b) perceput ca ornament inutil, exterior, supus dominanţei nemijlocite;

c) evaluat în raport cu convenţia (cândva ca universal, ideal);

d) ca determinare a diferenţei (cu devieri conştiente);

e) privind individul luat ca absolut,fără referinţă la universal (de care ar putea diferi), ratând efectul asupra individului,neândreptăţindu-l;

B.Reacţia individului la tact:

a) ostilitate;b) duplicitate :în spatele exigenţei de a-l trata ca atare,e o atitudine schimbată după o ierarhie rigidă;c)percepţia nominalismului tactului ca impunere chiar şi în zona privată;

d)gen de camaraderie vulgară a îmbrâncelii;e)indiciu al nivelului de coexistenţă;

1.17 Teză: Binele ar putea fi eliberat prin "Cauţine**"** (un fel de compensare), dacă arestarea sau limitarea lui s-ar datora unui proces de conştiinţă).Nimeni nu-şi poate însă decide cursul propriei vieţi. Libertatea s-a concentrat în pură negativitate.[39]

Concluzii

Prin înţelesul propriu pe care îl dă conceptului de mimesis, Adorno indică o posibilă mediere între viaţă şi moarte. În acest spaţiu dialectic, arta îşi poate asigura supravieţuirea (chiar în contradicţie estetică cu sine), iar artistul îşi anihilează propriul potenţial. La fel este situaţia omului de cultură sub presiunea birocratismului vădit iraţional, în care fiecare depinde de o anumită apartenenţă pe care şi-o asumă sau îi este impusă. Este de fapt situaţia individualului care suferă sub povara generalului (în sensul explicat de Noica în "Maladiile spiritului"). Reconstituirea binelui dimpreună cu căutarea lui ar putea fi rezumatul acestui demers şi motivaţia lui ce orientează spre Imperativul moral al lui Adorno şi care (chiar înainte de formularea lui) poate justifica această încercare, subliniind aceşti paşi ai înţelegerii, delimitării, rezistenţei, deliberării etice şi a spontaneităţii reacţiei morale. Actualitatea încercării de a explica etica lui Adorno (implicită şi în alte scrieri ale sale) nu ţine de diletantismul (filosofic şi etic) asumat al subsemnatului, ci de actualizarea interesului etic. Aşadar, oricât de stângace ar fi încercarea noastră, ea insistă asupra Imperativului Adorno ca

[36] *MM.p.44*

[37] *MM.pp.44-45*

[38] *MM .pp.45-46*

[39] *MM .pp.48 .n.n. adăugată:I.17.1 Nu se poate trăi bine când lipsesc reperele binelui. Nici condiţia eliberării binelui nu e îndeplinită, chiar dacă preţul căutării lui, omenirea l-a plătit de atâtea ori: Nu putem accepta ca libertate: bădărănia, barbarismul, incultura, atitudinea, gestul responsabil…*

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)

esenţial oricărei percepţii asupra binelui: Să acţionăm asfel încât (şi) prin educaţie să ne opunem Barbariei.

Bibliografie şi abrevieri

1.Adorno,Theodor W.,Minima moralia (trad. Andrei Corbea), Bucureşti: Art, 2007, ISBN 978-973-124-098-5=MM

2.Adorno,Theodor W., Teoria estetică (trad. Andrei Corbea) Piteşti: Paralela 45, 2005, ISBN 973-697-389-1=ET

Alte abrevieri: Atât pentru Adorno cât şi pentru Scheler :Operele complete cunoscute ca Gesammelte Werke, cuprind volume de referinţă clasică, prescurtat: Adorno,*GS 4 p.43 ; Scheler,*GW I, Frühe Schriften, 1971, Maria Scheler and Manfred S. Frings (eds.), Bern: Francke Verlag; GW II, Der Formalismus in der Ethik und die matierale Wertethik etc.

BDD-A22192 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:58 UTC)